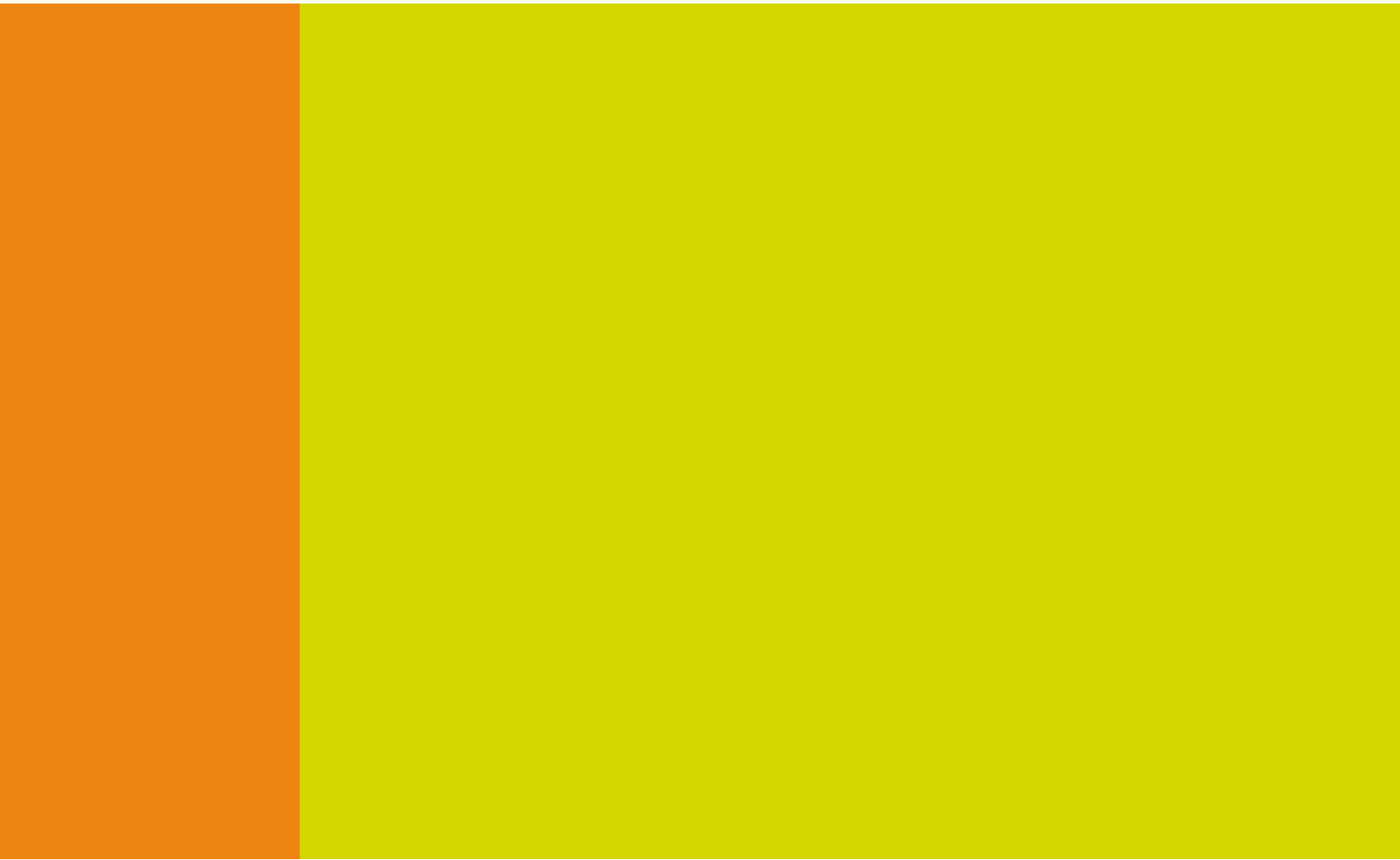

IN GESPREK MET.....

De levensvisie van oudere migranten en Welzijn Nieuwe Stijl

Inhoudsopgave

1	Dit was ons vertrekpunt	4
2	Dit hebben we onderzocht	11
3	Dit is eruit gekomen	17
4	Dit hebben we naar aanleiding daarvan gedaan	21
5	Dit willen we gaan doen en wees welkom om mee te doen.	25

1 Dit was ons vertrekpunt

Deze brochure heet 'In gesprek met.....' Niet voor niets met puntjes, want in gesprek zijn met oudere migranten is een ware ontdekkingsreis die voor velen nog moet beginnen. Toch is oog en oor hebben voor de verhalen van oudere migranten precies wat nodig is. Met onze gezamenlijke inspanning dragen we bij aan een goede en geborgen oude dag voor oudere migranten. We gaan samen op weg!

Eerst uit eigen kracht putten voordat buitenstaanders beslissingen nemen over ons leven, dat vinden we belangrijk. Voor sommige oudere migranten is het niet vanzelfsprekend om deze eigen verantwoordelijkheid te dragen. Zij hebben soms onvoldoende vaardigheden, kennis en sociale contacten om de (professionele) hulp te organiseren. Swon het seniorennetwerk vroeg zich in september 2009 af hoe het kwam dat oudere migranten relatief weinig vragen hadden.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) kan ons behulpzaam zijn bij het vormgeven van de dienstverlening aan

oudere migranten. De wet heeft als uitgangspunt dat mensen zoveel mogelijk zelf hun probleem oplossen en zelf hulp organiseren, zo nodig samen met familie en vrienden. Als dit niet mogelijk is, kan de hulp van het welzijnswerk of anderen worden ingeroepen. Bescherming, zelfredzaamheid, zorg voor elkaar, deelnemen aan het dagelijks leven (*participeren*) zijn belangrijke doelen van de Wmo. Het welzijnswerk staat volop in de schijnwerpers. Daarbij ligt – in het kader van het Wmo stimuleringsprogramma Welzijn Nieuwe Stijl – steeds meer de nadruk op de eigen inzet van de burger en op het bundelen van verschillende krachten.

In deze brochure wordt het onderzoek 'In gesprek met....' samengevat. Oudere migranten namen enthousiast deel aan gesprekken en onderzochten al pratende hun eigen situatie. Zij vertelden hun verhalen en keken daarin terug op hun leven en keken vooruit naar de toekomst. De opbrengst van het onderzoek is bedoeld voor oudere migranten en hun kinderen, voor zelforganisaties van migranten, cliëntenorganisaties en

gemeenteambtenaren die beleidsvoorbereidend werk verrichten; voor Wmo consulenten en ouderenadviseurs die informatie, advies en cliëntondersteuning bieden; en ook voor het Coördinatiepunt Mantelzorgondersteuning, huisartsen en andere professionals uit wonen, welzijn en zorg die ondersteuning bieden aan oudere migranten. De onderzoeksinformatie is vastgelegd in twee, digitaal beschikbare rapportages. Er is daarnaast een DVD gemaakt met een gefilmd portret van een migrantenechtpaar.

Vroeger hadden we het over 'allochtone ouderen'. Soms ziet u deze term nog voorbij komen, maar in dit boekje spreken we liever over oudere migranten. Steeds meer organisaties gebruiken deze term vanwege de veranderde maatschappelijke positie van migranten. Graag sluiten wij aan bij deze positieve ontwikkeling.

Er zijn natuurlijk oudere migranten die actief participeren in de maatschappij. Maar een grote groep oudere migranten

heeft behoefte aan (betere) maatschappelijke ondersteuning. Swon ziet het als haar opdracht oudere migranten in beeld te brengen en volop aandacht te besteden aan deze burgers. Swon wil voor en met de oudere migranten de levenskwaliteit verbeteren. De inhoud van deze brochure staat nu weliswaar op papier, maar dat is een momentopname. In de realiteit is het thema dynamisch en nodigt het uit tot gesprek en actie. Oudere migranten die hebben bijgedragen aan deze brochure willen enthousiasme opwekken bij andere oudere migranten én professionals om samen in de lokale samenleving de eigen positie te versterken. Zo werken ze zelf mee aan maatschappelijke ontwikkeling.

Initiatiefnemer voor het uitbrengen van deze brochure is de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief. Het lectoraat is in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) programmaleider van de Wmo Werkplaats

Nijmegen. Swon het seniorennetwerk is een van de innovatieve praktijken van de werkplaats.

Informatie over het inzien van de onderzoeksrapportages en de DVD vindt u achter in deze brochure.

Over oudere migranten

Net als elders in het land merkbaar is, hebben ook in Nijmegen de gemeente, de instellingen voor wonen, welzijn en zorg en de burgers de handen ineen geslagen om de maatschappelijke ondersteuning anders en beter te organiseren: meer gericht op de persoonlijke vragen van burgers. In deze brochure gaat het specifiek om het voor het voetlicht brengen van kansen aan oudere migranten die op dit moment nog onvoldoende in de gelegenheid zijn mee te doen in de samenleving.

Ook migranten worden ouder. In 2020 zal het aantal migrantenouderen in Nederland ongeveer drie maal zo groot zijn als in 2010. De cijfers in de tabel geven een indruk van de Nijmeegse situatie met het aantal migrantenouderen per land

van herkomst op 1 januari 2011 (Gemeente Nijmegen, afdeling Onderzoek en Statistiek).

Inwoners	50-64 jaar	65 + jaar	Totalen
Turken	518	298	816
Marokkanen	331	172	503
Surinamers	283	108	391
Antillianen	267	98	365
Chinezen	134	28	162
Iraniërs	100	29	129
Vietnamezen	82	22	104
Irakezen	75	18	93
Indonesiërs*	468	667	1135
Overige n-w	446	76	522
Totaal	2704	1516	4220

* inclusief voormalig Nederlands Indië en de Molukken

Sommige oudere migranten hebben zich teruggetrokken binnen de eigen gemeenschap. Andere hebben relatief gemakkelijk hun

weg kunnen vinden in de Nederlandse samenleving. Zodra oudere migranten meer participeren in de samenleving, verbetert hun maatschappelijke positie. Het is belangrijk om in te zetten op hun kennis en levenservaring. Tegelijkertijd moeten we ons realiseren dat oudere migranten, in tegenstelling tot autochtone ouderen, vaak te maken hebben met een minder gunstige uitgangspositie. Oudere migranten hebben vaak een onvolledige AOW en dus een beperkt inkomen, specifieke gezondheids- en welzijnsproblemen en doorgaans een lager opleidingsniveau. Deze problemen komen ook onder andere groepen in de samenleving voor, maar specifiek voor oudere migranten komen daar omstandigheden bij die het extra moeilijk kunnen maken. Zo weten ze de weg naar informatie moeilijk te vinden en hebben ze de informatie gevonden, dan vormt het taalprobleem voor velen een struikelblok om gebruik te kunnen maken van voorliggende voorzieningen. Ook heimwee en het dilemma tussen teruggaan naar het land van herkomst of blijven in Nederland kunnen een zware wissel trekken op het leven van alledag.

Het professionele welzijnswerk kan een belangrijke schakel vervullen om vraag en aanbod, doelgroep en instellingen, dichter bij elkaar te brengen. Swon wil deze rol graag vervullen en met deze brochure een aanzet geven tot verdere samenwerking ten behoeve van migrantenouderen.

Over Swon en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Swon het seniorennetwerk helpt ouderen bij het zo zelfstandig mogelijk blijven wonen en leven. Ondersteuning bieden bij het actief deelnemen en bijdragen aan de samenleving en contacten onderhouden met jong en oud staan bij Swon hoog in het vaandel. Swon staat voor het bieden van dienstverlening op maat en zoekt samen met de oudere de beste oplossing binnen en buiten de mogelijkheden van eigen diensten.

Swon-professionals bedienen weliswaar een groep van oudere migranten met ondersteuning en advies waardoor

maatwerk ontstaat, maar ze hebben te weinig zicht op algemene welzijnsvragen die om meer structurele aandacht vragen. Swon heeft mede vanuit het Wmo beleid van de gemeente Nijmegen de opdracht zorg te dragen voor een passende ondersteuning aan oudere migranten. Om deze opdracht goed te volbrengen is het nodig dat Swon, met de eigen professionals en die van andere instellingen, meer inzicht krijgt in de vragen, problemen en mogelijkheden van oudere migranten. Pas als dat inzicht er is, kan de dienstverlening beter worden afgestemd.

Vrijwilligers, stagiaires en professionals van Swon en vier studenten van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen hebben samen onder leiding van het lectoraat Lokale dienstverlening vanuit Klantperspectief de verhalen van oudere migranten opgetekend. Het lectoraat heeft een onderzoeksmethode ontwikkeld, waarmee in verhalen van mensen vraagpatronen kunnen worden herkend. De verhalen van de oudere migranten geven ons dus inzicht in hun

wensen, noden en eigen mogelijkheden. Het lectoraat werkt samen met aanbieders in wonen, welzijn en zorg aan het optimaliseren van de dienstverlening vanuit de vraag van de klant.

Over de zelforganisaties

Nijmegen kent veel zelforganisaties en sleutelfiguren. Zij zetten zich in als vrijwilliger en sommigen richten zich speciaal op de oudere leden van een gemeenschap. De zelforganisaties zijn een belangrijke partner voor Swon en andere instellingen omdat de sleutelfiguren in de gelegenheid zijn contact te leggen met migrantenouderen. De sleutelfiguren hebben ook een belangrijke bijdrage geleverd aan het vinden van migranten die wilden meedoen aan het onderzoek. Continuering van deze samenwerking met zelforganisaties is van belang om samen met aanbieders wonen, welzijn en zorg bij te dragen aan de uitvoering van het Wmo-beleid van de gemeente Nijmegen.

2 Dit hebben we onderzocht

Over onderzoeken en ontmoeten.....

Van februari 2010 tot en met april 2011 zijn van 32 ouderen de verhalen opgetekend. Studenten van de HAN en medewerkers van Swon hebben Surinaamse, Antilliaanse, Indische, Molukse, Turkse en Marokkaanse migranten gesproken. Vanwege de taal hebben we 14 gesprekken met Turkse en Marokkaanse migranten gevoerd in hun eigen taal en naderhand het verslag vertaald naar het Nederlands.

We brachten dus 32 uiteenlopende verhalen bijeen. De verscheidenheid in de verhalen is waar we naar op zoek zijn en is eigen aan dit type onderzoek (narratief onderzoek). Juist de verschillen die naar boven komen zijn van belang, omdat ze ons iets zeggen over verschillende ervaringen. We hebben op deze manier inzicht gekregen in de door oudere migranten gewenste ondersteuning; niet door hen te vragen te reageren op onze verwachtingen (vragenlijstonderzoek of enquête), maar door de levensverhalen van oudere

migranten op te tekenen, waarin ze zelf ter sprake brachten wat ze belangrijk vonden. Aan de hand van het levensverhaal vroegen we verder: *wat hebt u nodig, wat wilt u, wat eist en verwacht u en wat kunt u zelf bijdragen?* Vooral die laatste is een belangrijke vraag als het gaat om meedoen en het bevorderen van zelfredzaamheid. Het ging om wat de ouderen bezighoudt, waaraan zij geluk en plezier ervaren, zo ook wat hen teleurstelt.

Dansen en die toestanden... dat is hartstikke leuk... op de 'Dag van de Vlag' is het hartstikke druk geweest. En dat is dit jaar weer hier... dat is begin juli... dat is hartstikke gezellig."

"We dansen wel... Ja, bij ons is dat cultuur... dansen is heel belangrijk, dansen en muziek is heel belangrijk. Op alle leeftijden. In het wijkcentrum... Dus er wordt een activiteit dansen georganiseerd... Nee, luister... bij alle activiteiten hoort dansen en muziek, dat zit er gewoon bij."

We creëerden tal van situaties waarin oudere migranten, leden van zelforganisaties en professionals in wonen, wel-

zijn en zorg elkaar ontmoetten en in gesprek gingen over de verhalen. De uitkomsten van het onderzoek kwamen dan ook tot stand door het verbinden van 'onderzoeken en ontmoeten'. Er hebben tal van ontmoetingen plaatsgevonden.

In april 2010 hebben studenten van de HAN de welzijnsbehoeften van ouderen afkomstig uit Suriname, de Antillen, de Molukken en voormalig Nederlands Indië in beeld gebracht en voorgelegd aan vertegenwoordigers van de zelforganisaties. In de welzijnsbehoeften ontdekten we 8 vraagpatronen, ofwel: er rolden 8 onderwerpen uit het onderzoek die er echt toe deden (verderop leggen we uit om welke vraagpatronen het gaat). De studenten hebben vanuit die vraagpatronen aanbevelingen gegeven. Deze zijn in oktober 2010 door Swon met vertegenwoordigers van zelforganisaties en sleutelfiguren besproken. Eind 2010 startte het tweede deel van het onderzoek onder Turkse en Marokkaanse ouderen en in april 2011 werden de bevindingen van de gesprekken met Turkse ouderen besproken met Turkse zelforganisaties, de Turkse ouderenadviseur

en een deelneemster van het onderzoek. In mei 2011 spraken professionals van Swon en onderzoeker van de HAN met vertegenwoordigers van de Marokkaanse zelforganisaties, de Marokkaanse ouderenadviseur en een deelnemer aan het onderzoek over de bevindingen van de gesprekken met Marokkaanse ouderen.

We spreken bij deze onderzoeksaanpak pas van een vraagpatroon als deze is onderkend door de deelnemers aan het onderzoek en andere burgers. We hebben recht gedaan aan de oudere migrant door de vraagpatronen eerst met hen zelf te bespreken en daarna met de professionals.

In juni 2011 zijn de vraagpatronen besproken met 20 vertegenwoordigers van wonen, welzijn, zorg en andere genodigden in het Nijmeegse (gemeente, huisartsen). Met de deelnemers hebben we de wensen van de oudere migranten besproken en is bij een aantal vraagpatronen nagedacht over hoe we aan de behoeften tegemoet zouden kunnen komen met (aanvul-

lende) dienstverlening. Er kwamen tal van aanvullingen op tafel om tot een meer passende dienstverlening te komen. Enkele suggesties: in gesprek gaan over woonwensen van oudere migranten, buurtgerichte zorg leveren, sleutelfiguren inzetten die oudere migranten adviseren bij moeilijke kwesties en vragen, allochtone zorgconsulenten inzetten, allochtone jongeren inschakelen ten behoeve van de zorg en aandacht voor de ouderen (generatiegericht werken) en moeder-dochter Zumba. Kortom, de deelnemers waren volop betrokken en hadden tal van suggesties hoe we oudere migranten beter kunnen ondersteunen. Het verbeteren van de situatie van oudere migranten vraagt ook om vernieuwde samenwerking met partijen en het goed afstemmen van lopende en nieuwe initiatieven. Het gaat vooral om het versterken van de positie van de oudere migranten en het gaat minder om de positie van de aanbieder. Daar waren we het allemaal over eens.

Over levenskunst van oudere migranten.....

We zijn op zoek gegaan naar levensverhalen van oudere migranten om van hen te weten te komen hoe ze in het licht van hun verleden het ouder worden in Nederland hebben ervaren. Daarbij hebben we ook aandacht geschonken aan hun huidige situatie. Woonden ze met plezier hier of ontbrak er iets? Hoe gelukkig waren ze in onze samenleving? Gebruikten ze zorg, hadden ze die wel nodig maar konden ze die niet vinden?

We leerden de oudere migranten beter kennen door in de ontmoeting met hen te praten over hun drijfveren en passies. We zien dit terug in de DVD Licht Kruis, waarin een echtpaar vertelt over het leven zoals zij het leven en ervaren. De migranten vertelden hun verhaal vanuit verschillende fasen en kritische momenten in hun leven: waar ze trots op zijn, wat ze bereikt hebben, welk verdriet er was of is. Soms brachten ze met hun verhaal een levenskunst onder woorden waarmee ze ondanks verlies optimistisch

bleven. Migranten gaven aan dat er gevoelens van heimwee zijn, een verlangen naar het (ei)land waar ze opgroeiden. In alle gemeenschappen komt dit als patroon terug. Sommigen hebben het niet meer kunnen koken na de verhuizing naar een verzorgingshuis ervaren als een verlies van identiteit, omdat koken en eten gezien werd als een manier om met mensen in contact te komen. In de meeste verzorgingshuizen moet je eten wat de 'Hollandse' pot schaft, zo vreesden veel ouderen. Het niet meer op eigen wijze kunnen delen van cultuur en rituelen vraagt levenskunst om positief in het leven te blijven staan.

De mensen met wie we gesproken hebben, waardeerden onze aandacht voor hun verhaal en voelden zich daardoor serieus genomen. In ruil vertelden zij openhartig over zichzelf. We namen tijd en rust voor verhaalmomenten die gingen over de kracht om moeilijke periodes te overwinnen, er was ruimte voor verbazing en voor tranen, voor plezier en een lach. We maakten kennis met de persoon achter het verhaal, de dromen en behoeften, verleden, wijsheid

en ervaring. Dat was verrijkend voor verteller én luisteraar. We kregen meer inzicht in de levenswijsheid van oudere migranten.

Over verhalen....

We hebben in de verhalen gezocht naar verhaalmomenten met een duidelijk begin en een eind. We noemen dit narratieven. Er lagen maar liefst 2501 korte verhaaltjes op tafel. In deze stukjes gesprek zochten we naar: waar praten oudere migranten over (welke onderwerpen), vanuit welk gezichtspunt en vanuit welke persoon (gaat het om henzelf, de kinderen, etc.) en hoe kijken zij er tegenaan of wat is hun mening of idee?

We zochten naar patronen in de verhaaltjes. Migranten vertelden bijvoorbeeld veel over hun persoonlijke gesteldheid. Ze hadden het over

'Voor de onderste keukenkastjes moet je bukken. Het overeind komen gaat niet goed meer, ik wil eigenlijk een soort houvast'

'Sinds de scheiding worden de huishoudelijke taken veel te zwaar'.

het belang van het behouden van de zelfredzaamheid en de goede sociale vaardigheden om zich te kunnen redden in het gewone dagelijkse leven. Een meerderheid gaf aan lichamelijke klachten te hebben (last van de knie, artrose, het gehoor is minder). Een aantal mensen geeft een signaal af over waar bepaalde hulpmiddelen aangeschaft kunnen worden en hoe persoonlijke hulp verkregen kan worden. Ze vertelden eveneens veel over hun sociale relaties. Zo misten zij de saamhorigheid, die zij in het land van herkomst wel hadden, in de Nederlandse samenleving. Zij misten het onderlinge contact en de verbondenheid met elkaar. In groten getale misten ze 'iemand' of 'iets'. Ze wilden graag meer contacten. Soms was het een vage verwijzing naar 'contact met mensen' in het algemeen, soms waren ze op zoek naar contact met een specifiek persoon of naar een specifieke vorm van contact.

Oudere migranten geven aan veel steun van hun kinderen te krijgen. Het ging dan om praktische steun, zoals het doen van klusjes in het huishouden, de administratie of vervoer. Ook lazen we dat oudere migranten moeite hebben om zelf prakti-

sche hulp en steun van hun kinderen of anderen te vragen. We zien dit laatste overigens ook terug bij niet-migranten ouderen. Het informele netwerk van migrantenouderen bestaat vooral uit de eigen kinderen en familie; bij niet-migrantenouderen horen daar ook burens, kennissen en vrienden bij. Het formele netwerk bestaat voor oudere migranten uit bijvoorbeeld de huisarts, de ouderenadviseur en het ziekenhuis.

3 Dit is eruit gekomen

Van verhaal naar vraagpatronen

De verhalen hebben geleid tot 8 vraagpatronen.

De vraagpatronen tonen ons wat de oudere migranten nodig hebben, wat zij willen, wat zij eisen of verwachten en wat zij kunnen bijdragen. We merken op dat we het pas een vraagpatroon noemen als – in dit geval – de ouderen zelf hebben aangegeven dat het vraagpatroon er écht toe doet en dat er een oplossing nodig is.

Vervolgens is de vraag: wie gaat er met het vraagpatroon aan de slag? Zijn dat de oudere migranten zelf, is dat de wooncorporatie, de zorgaanbieder, het welzijnswerk of een zelforganisatie of de buurtbewoners? Het is dan ook van belang dat we het vraagpatroon adresseren, ofwel: we zoeken een groep mensen of een persoon of instantie die ermee aan de slag gaat. De eigen kracht van oudere migranten blijft aangesproken; pas als zij het vraagpatroon zelf niet kunnen oppakken of oplossen voegen we de kracht van de professionals toe.

De 8 vraagpatronen lichten we hier kort toe. De vraagpatronen gelden als gespreksonderwerp en helpen oudere migranten om aan te geven wat zij zelf kunnen en willen investeren in het versterken van de eigen positie en hoe betere dienstverlening geboden kan worden.

1. *Wij worden ouder. Wie moet er voor ons zorgen als onze kinderen dat straks niet kunnen? In het thuisland zorgen kinderen voor de ouders. Als er geen kinderen zijn, doet familie dat. Hoe moet dat hier in Nederland? Welke zorg is nodig en wie gaat dat doen?*
2. *Religie vervult een belangrijke functie en geeft veel kracht. Hoe kunnen wij als oudere migranten in Nederland deze kracht blijven behouden en benutten? Religie is voor ons in alle omstandigheden ondersteunend en richtinggevend. Wij putten er kracht uit.*

Professionals houden onvoldoende rekening met religie en benutten religie niet als bindende kracht in gesprekken met oudere migranten.

3. *We willen graag mobiel zijn. Welke vervoersmogelijkheden zijn er overdag, 's avonds en in het weekend?* Openbaar vervoer is van groot belang voor de mobiliteit en het kunnen deelnemen aan activiteiten. Het (gratis) openbaar vervoer in Nijmegen overdag wordt zeer gewaardeerd, maar 's avonds en in het weekend rijden

“Het besef dat het leven je gegeven is, dat je het niet zelf hebt gemaakt, maakt je nederig”

“En ik zeg elke dag als ik opsta of wat ik ook doe, bedank ik Hem voor de kracht die Hij me geeft om het allemaal te kunnen doen... en mijn dagelijks brood. Dat is belangrijk! Ja en als ik de deur uitga, zeg ik “Behoed mij, mijn uitgaan en mijn binnenkomen tot eeuwig”

er minder vaak bussen/treinen en is het gevoel van onveiligheid groter. Alternatieven van vervoer zijn niet altijd bekend. Het overzicht ontbreekt.

4. *Ontmoeting is belangrijk. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we meer sociale contacten hebben en eventuele gezamenlijke activiteiten?* Eenzaamheid onder oudere migranten ligt op de loer. Als iemand zelf of diens partner veel zorg nodig heeft, is het niet gemakkelijk om ook nog te investeren in sociale contacten. Je hebt als oudere soms genoeg aan jezelf/partner, maar je kring wordt steeds kleiner.
5. *Hulp van derden. Welke mensen/instanties kunnen mij helpen als ik hulp nodig heb?* De Surinaamse, Molukse, Antilliaanse en Indische mensen geven aan niet altijd even goed op de hoogte te zijn van de mogelijkheden aan voorzieningen. De Turkse en Marokkaanse ouderen hebben deze vraag niet. Zij gaan ervan uit dat de kinderen

hen daarbij helpen en in geval van nood de ouderen-adviseur.

6. *Ouder worden en wonen in Nederland. Hoe ziet dat eruit?* Veel mensen zijn naar Nederland gekomen met het idee dat ze hier zouden werken en geld verdienen om vervolgens weer terug te keren naar hun thuisland. Dit ideaal komt niet uit: de levensstandaard en de gezondheidszorg zijn in Nederland vaak beter dan die in het thuisland, maar belangrijker is dat de kinderen en de kleinkinderen in Nederland willen blijven. Daarom besluiten velen om hier te blijven wonen of te pendelen (regelmatig voor enkele maanden in het herkomstland te verblijven).
7. *Wij willen de ander iets geven als deze iets nodig heeft. Wat kunnen wij voor anderen betekenen?* Op de vraag wat de ouderen aan een ander te bieden hebben, geven velen aan dat ze dat niet weten. Ze zullen hel-

pen wanneer anderen dat vragen en het binnen hun mogelijkheden ligt.

8. *De drempel om een beroep te doen op anderen (los van familie) is hoog. Wie kan ik vragen als ik het echt niet zelf kan?* De medische voorzieningen in Nederland, zoals een huisarts en apotheek, zijn van belang en worden hoog gewaardeerd. De drempel om daar een beroep op te doen is laag. Een beroep op andere vormen van ondersteuning doen ze echter alleen als het echt niet anders kan. Het is voor sommigen een schande om het niet alleen of met familie op te kunnen lossen.

Mensen met bijzondere wensen... of toch niet?

Deze vraagpatronen zullen door Swon het seniorennetwerk samen met ander spelers in het veld van wonen, welzijn en zorg worden omgezet in acties. Ontmoeten

“[Zijn er andere dingen die u graag zou willen doen, maar die eh.. die lastig zijn vanwege uw gezondheid?] De meeste dingen die hebben op een of andere manier te maken met de ogen. Want, ik noem maar iets, we hadden het straks over dat ik in een band heb gespeeld, en een goede vriend is pianist en die, we hebben nog steeds goede contacten, we zijn gewoon huisvrienden. Ik weet niet of hoe vaak hij mij gevraagd heeft, vraagt ie, kunnen we niet wat van die recitals gaan doen? Want hij speelt piano. Hij zei, je neemt de conga mee, andere ritme instrumenten, dan brengen we wat leuke liedjes mee, Antilliaanse walsen en dergelijke. Dansmuziek. Er komt er nooit wat van, want er zitten dingen bij die je moet lezen, bijhouden en dergelijke. Dan gaat het niet, dan merk je dat het niet gaat.”

“[Oké, welke muziek verzamelt u?] Merengue, Soca, en ga zo maar door, van alles. Soms Engels, muziek van vroeger. Zoals, die is overleden, Nat King Cole... Frank Sinatra, en dat vind ik mooi.[U luistert muziek, u verzamelt muziek, maar doe u nog meer met muziek... in een bandje of zo...] Nee, nee, dat is niet voor mij weg gelegd... dat zijn mijn hobby's, ja.”

en meedoen in de samenleving, wat professionals en beleidsmakers met een mooi woord participatie noemen, ligt voor oudere migranten besloten in 'saamhorigheid', 'eigen kracht eerst' en 'familieverbanden benutten'. We benadrukken dat de Wmo Welzijn Nieuwe Stijl dat ook als uitgangspunt heeft. Dat wat voor de oudere migranten in hun thuisland als 'gewoon' werd ervaren, zijn wij – weliswaar opnieuw – aan het uitvinden. Wij kunnen dan ook veel leren van de levensvisie van migranten. Zij zijn voor ons een voorbeeld van 'samen ervoor staan en gaan'.

4 Dit hebben we naar aanleiding daarvan gedaan

Oudere migranten en professionals samen aan de slag

Vraagpatronen 1, 6 en 8 worden in een actieplan uitgewerkt.

De overlap in de vraagpatronen biedt wellicht mogelijkheden om tot de juiste oplossingen te komen. Het blijft een belangrijke opdracht om samen met oudere migranten en bestaande voorzieningen verder te komen als ouderen het echt niet opgelost krijgen vanuit het familienetwerk. De diverse instellingen op het gebied van wonen, welzijn en zorg en ook het informele netwerk van zelforganisaties en sleutelfiguren willen hier een bijdrage aan leveren. Swon vervult als spin in het web een belangrijke rol bij het creëren van een overzicht van het bestaande netwerk en het leggen van verbindingen tussen mensen.

Vraagpatroon 2, religie, wordt uitgewerkt in een leermodule. Het lectoraat van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen ontwikkelt met ervaringsdeskundigen (oudere migranten en professionals) de leermodule 'Religie en

Uit de verhalen van de ouderen blijkt 'de kracht en steun van godsdienst' een terugkerend gespreksonderwerp te zijn. Het al dan niet religieus zijn, is in de Nederlandse samenleving naar het privé domein verbannen waardoor de functie van religie minder aanwezig is of lijkt. Bij de oudere migranten kwam de functie van religie in het dagelijkse leven veelvuldig naar voren. Zij gaven aan veel kracht en zingeving te ontleen aan religie.

Hulp- en dienstverleners zijn zich doorgaans in hun werk te weinig bewust van het belang van religie. Religieus zijn bepaalt mede hoe je door je (culturele) bril naar de wereld kijkt en hoe je de werkelijkheid ervaart en daaraan betekenis geeft. Geloven dat 'het leven voor je is bepaald' (voorbeschikking) maakt dat je anders in het leven staat dan als je gelooft in een vrije wil en de maakbaarheid van mens en samenleving. Deze bril is niet alleen van invloed op wat mensen willen, wensen en nodig hebben, maar ook op wat ze te bieden hebben, waarin ze meetellen en participeren in de samenleving. Religie heeft daarom niet alleen een functie in de persoonlijke sfeer, maar ook in de bredere sociale omgeving van mensen.

Van belang is dat hulp- en dienstverleners weer oog krijgen voor de functie van religie bij het bieden van ondersteuning aan – in dit geval – oudere migranten. De lesstof kan hulpverleners helpen hoe religie die plek te geven, die migranten het geven. Wellicht ondersteunt het de hulpverlener om migranten ‘de eigen kracht’ te laten ervaren. We vragen hulpverleners rondom religie nieuwe antennes en vaardigheden te ontwikkelen. Het openstaan voor verwondering bij andere gebruiken en zienswijzen, het durven loslaten van vanzelfsprekendheden en open vragen durven stellen, is een passende basishouding. Deze houding nemen hulpverleners al aan en we voegen daar een nieuwe inhoud aan toe.

professioneel ondersteunen’. De module is bestemd voor hulpverleners en docenten/studenten van het middelbare en hogere beroepsonderwijs. In april 2012 is de module digitaal beschikbaar via de Wmo werkplaats Nijmegen en de Wmo-leergang van VWS.

Vraagpatroon 3 gaat over ‘we willen graag mobiel zijn’. Welke vervoersmogelijkheden zijn er ‘s avonds en in het weekend?

Inmiddels heeft Swon een folder gemaakt met een overzicht van specifieke vervoersdiensten voor ouderen. Deze folder wordt onder andere verspreid tijdens bijeenkomsten voor ouderen. Swon zal medio 2012 aan oudere migranten vragen of de informatievoorziening voldoet aan de wensen.

Om vraagpatroon 4 ‘ontmoeten’ en *vraagpatroon 5* ‘hulp van derden’ op te kunnen pakken gaan de oudere migranten, de zelforganisaties en Swon in gesprek over de behoeften. We sluiten met deze vraagpatronen aan bij het Wmo-beleid 2012-2015 van de gemeente Nijmegen, waarin wordt aangegeven dat er niemand tussen wal en schip mag geraken. Swon wil i.s.m. andere zorg- en welzijnspartijen werken aan het beter informeren over en toegankelijker maken van voorliggende voorzieningen voor oudere

“Voor ons valt het mee, maar de mensen die in Visveld wonen, die zitten helemaal geïsoleerd nog, want dan heb je lijn vijf-entwintig die komt tussen zeven uur denk ik, en eh.. zeven uur ‘s morgens en zeven uur ‘s avonds, komt hij twee keer per uur. Maar in de weekenden rijdt hij helemaal niet, tenminste, zondag rijdt hij helemaal niet, en na zeven uur rijdt hij ook niet”.

migranten. We willen voorlichting koppelen aan ontmoetingsactiviteiten, omdat dat het beste werkt. Ook willen we excursies maken: gaan kijken bij appartementencomplexen, zorgcentra en dagopvanglocaties. Daarbij is ook de kennismaking met de mens achter de hulpverlener belangrijk, dus ouderenviseurs, zorgmedewerkers en andere hulpverleners moeten tijdens die bijeenkomsten openhartig in gesprek gaan met de ouderen. Verder willen we mantelzorgers actief betrekken bij de voorlichting; zij zijn immers vaak degenen die de zorg voor hun ouders organiseren.

Vraagpatroon 7 'We willen de ander iets geven, als we dat kunnen' laten we vooral ook in de professionele houding van de hulpverlener tot zijn recht komen. Deze kan in het gesprek met de ouderen er achter komen welke talenten zij hebben en

"Ik heb een vriendin die heeft een auto. Zij belt me dan en vraagt of ik ga. Als ik ja zeg, komt ze me halen en dan gaan we samen, halen we E. op en gaan we daar naar toe. Als het afgelopen is, gaan we iets drinken of gewoon naar huis. Als ik thuis niets bijzonders te doen heb, kan ik bij een van hen even zitten kletsen en dan weer naar huis."

voorbeelden aandragen waar en hoe zij daarmee iets kunnen betekenen voor een ander. Iemand kan bijvoorbeeld op de dagopvang ook een rol hebben bij het reilen en zeilen achter de schermen, in plaats van alleen 'cliënt' te zijn. Of anderen een bepaald ambacht leren of laten genieten van verhalen over het herkomstland.

5 Dit willen we gaan doen en wees welkom om mee te doen.

Over Wmo Welzijn Nieuwe Stijl

Om tot nieuwe professionele inzichten te komen verbinden we de uitkomsten van de levensverhalen met de 'acht bakens' van de Wmo Welzijn Nieuwe Stijl. Het woord bakens zegt het al: het biedt ons een koers om een nieuwe lijn uit te zetten voor een dienstverlening die beter past bij oudere migranten. De bakens van Welzijn Nieuwe Stijl helpen bij het uitvoeren van de ambitieuze doelen van de Wmo, een wet die ons aanspreekt en inspireert omdat eerst onze eigen kracht wordt aangesproken. Welzijn Nieuwe Stijl is gebaseerd op acht bakens. Deze bakens geven richting aan de kwaliteitsontwikkeling van het welzijnswerk. Voor professionals betekent werken volgens Welzijn Nieuwe Stijl:

Acht bakens voor Welzijn Nieuwe Stijl

1. *Gericht op de vraag achter de vraag*
Samen met de oudere migranten richten wij ons op de werkelijke vraag. De vraag stuurt het aanbod.
2. *Gebaseerd op de eigen kracht van de burger*
Wij gaan eerst na wat de oudere migrant zelf kan. Daarna bepalen we of verdere ondersteuning nodig is.
3. *Direct er op af*
Wij benaderen ook oudere migranten die niet om ondersteuning kunnen, durven of willen vragen!
4. *Formeel en informeel in optimale verhouding*
Samen met de oudere migrant zoeken we naar de juiste balans van formele hulp en ondersteuning vanuit het sociale netwerk van de migrant.
5. *Doordacht balans van collectief en individueel*
Algemeen als het kan, speciaal als het moet.
6. *Integraal werken*
Samen met partijen wonen, welzijn en zorg komen we tot een samenhangend en volledig pakket van ondersteuning voor de oudere migranten.
7. *Niet vrijblijvend, maar resultaatgericht*
Het gaat om het resultaat; het oplossen van problemen van oudere migranten.
8. *Gebaseerd op ruimte voor de professional*
Kennis, ervaring en vaardigheden van de professional krijgen ruimte. Ouderenadviseurs van Swon volgden bij Spectrum in 2011 een training over intercultureel werken. De professionals leerden hoe zelfstandig te handelen op basis van eigen beslissruimte.

Werk in uitvoering

De oudere migranten zullen de komende jaren in samenwerking met Swon, aanbieders wonen, welzijn en zorg en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen voorstellen uitwerken voor een meer passend dienstenaanbod.

Werk in uitvoering kent nog een belangrijke pijler, namelijk: hoe worden de hulpverleners nog bekwaamer in het ondersteunen aan oudere migranten? Zoals we al aangaven, zal er een module Religie worden ontwikkeld, die de instellingen in hun leerbeleid kunnen opnemen. Maar ook de ervaringscompetenties, het opdoen van ervaring van hulpverleners in het contact met de oudere migranten, kan ons veel informatie geven. We vragen aan hulpverleners die werken met oudere migranten om bij te dragen aan de 'Kantel Box'. Dit is een werkwijze waarmee de hulpverlener in een korte verhalenbox beschrijft wat hij meemaakt en welke kennis en vaardigheden hij heeft ingezet. We kunnen hiermee het competentieprofiel van de sociaal werkers aanvullen met relevante kennis.

Deze werkwijze sluit aan bij Wmo Nieuwe Stijl en De Kanteling, waarbij we mensen aanspreken op wat ze wél kunnen.

Tot slot

In deze brochure is een aanpak beschreven waarmee we de 'toon' zetten voor wat oudere migranten nodig hebben, willen en kunnen (gaan) bijdragen. Vanuit diverse levensterreinen zijn de verhalen leidend geweest bij het selecteren van vraagpatronen. Oudere migranten waren in feite zelf de onderzoekers van hun wensen en mogelijkheden. In die zin was er direct sprake van regieversterking van de oudere migrant. U kunt in de meer uitvoerige rapportages en de DVD Licht Kruis lezen en zien dat het eigen levensverhaal er toe doet. En dat het bieden van hulpverlening vooral gaat om het open gesprek en het doorvragen. Het is de kunst van de hulpverleners om *naast en met* oudere migranten te zoeken naar hun eigen oplossingen. Oplossingen vanuit eigen mogelijkheden, het ontwikkelen van nieuwe sociale verbanden en het in stand houden van de bestaande verbanden. Oplossingen die bijdragen aan kwaliteit van leven.

Bronvermeldingen:

Aalsvoort van der, C., Lenkhoff, M. (2011). *In gesprek met.... Onderzoek naar de behoeften rond wonen, zorg en welzijn van oudere migranten*. HAN en Swon het seniorennetwerk, Nijmegen.
www.wmowerkplaatsnijmegen.nl (zie Downloaden)

Actiz (2010). *De ontdekkingsreis, 25 jaar interculturele ouderenzorg in Nederland*. Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-zorg, Actiz organisatie van zorgondernemers. Tielen, Bostel.

Biene van, M., Basten, F. (e.a.) (2008). *De standaardvraag voorbij. Narratief onderzoek met vraagpatronen*. Han Marketing communicatie en voorlichting.

Daniels, C., Lalbahadoersing, D., Heeren, S., Mast de, L., (2010). *Erkenning, herkenning en begrip. Onderzoek naar de welzijnsbehoeften van Antilliaanse, Surinaamse, Molukse en*

Indische ouderen (55+) in Nijmegen. HAN, Nijmegen.
www.wmowerkplaatsnijmegen.nl (zie Downloaden)

Licht Kruis (DVD) (2010) OOG Productions, Nijmegen
www.wmowerkplaatsnijmegen.nl (zie Downloaden)

Spectrum Gelderland
www.spectrum-gelderland.nl
Training: Vele Kleuren Grijs

Swon het seniorennetwerk
www.swon.nl

Welzijn Nieuwe Stijl, uitgave VWS in samenwerking met MO Groep+, VNG. <http://www.invoeringwmo.nl/onderwerpen/bakens-welzijn-nieuwe-stijl>

Wmo-beleidsplan 2012 – 2015 (2011) Gemeente Nijmegen.
www.gemeentenijmegen.nl

Colofon

Dit is een uitgave van

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN)
Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief
Wmo Werkplaats Nijmegen in samenwerking met
Swon het seniorennetwerk

Downloaden brochure 'In gesprek met.....':
www.werkplaatsnijmegen.nl

November 2011

Redactie

Dr. Martha van Biene mld, HAN
Drs. Conny van der Aalsvoort, Swon het seniorennetwerk

Vormgeving

Bureau Ketel grafisch vormgeving

Fotografie

o.a. Goedele Monnens

